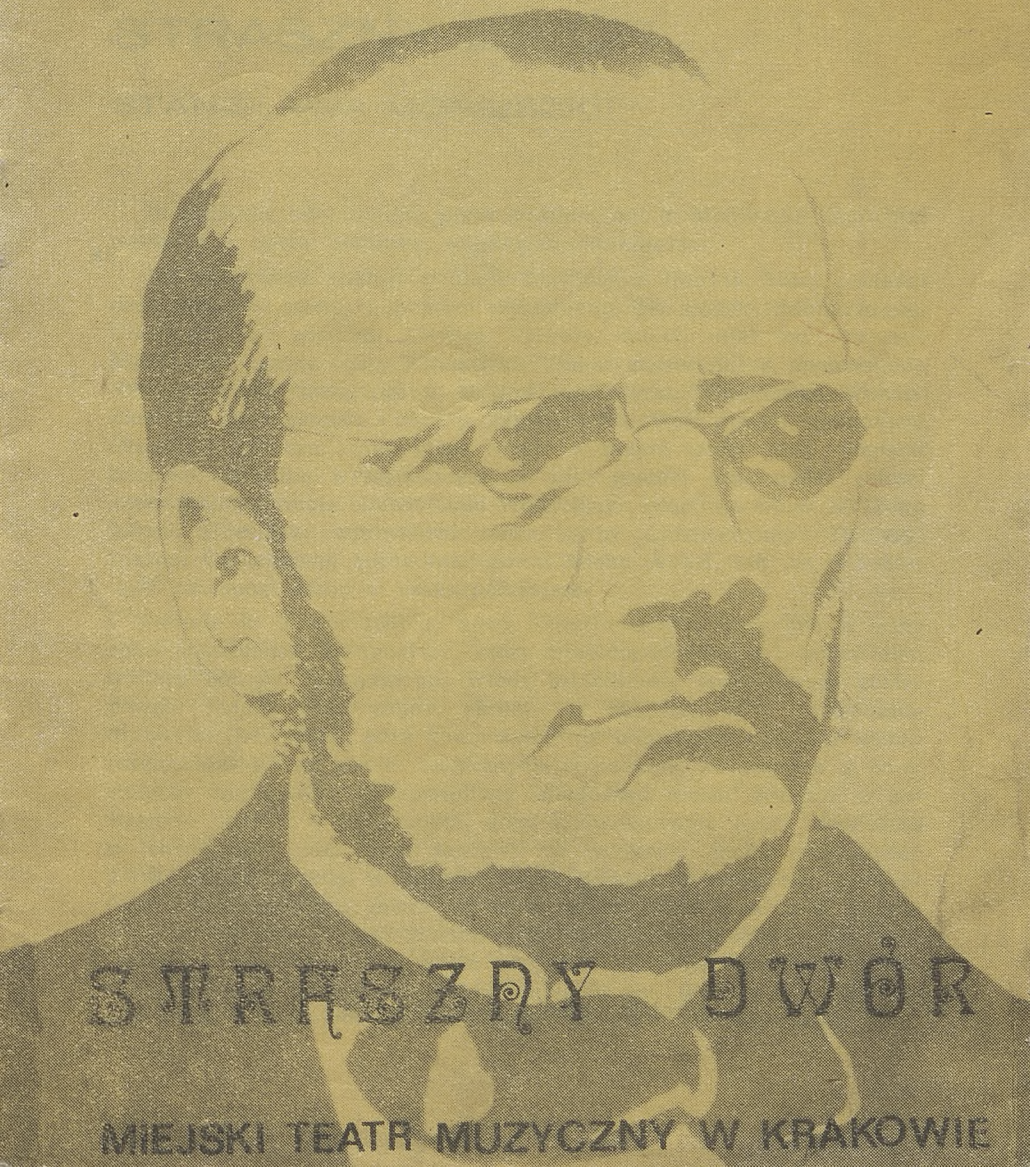

OPERA

STANISŁAW MONIUSZKO

STRĄSZNY DWÓR

MIEJSKI TEATR MUZYCZNY W KRAKOWIE

DYREKTOR I KIEROWNIK ARTYSTYCZNY
ANDRZEJ ROZMARYNOWICZ

ZASTĘPCA DYREKTORA
Mgr ZYGMUNT SZYBKA

Projekt okładki: Jerzy Jaworski

STRASZNY DWÓR

STANISŁAWA MONIUSZKI

Po sukcesie odniesionym przez *Verbum nobile* Moniuszko zapragnął wystąpić z operą komiczną większych rozmiarów.

Już poprzednio znalazł w Janie Chęcińskim literata, który posiadał duże wyczucie sceny, a zarazem zrozumienie dla muzyki dramatycznej. Chęciński był autorem libretta *Verbum nobile*, miał też stworzyć libretto do nowej opery Moniuszki. Temat zaczerpnął z opowiadania *Straszny dwór*, zawartego w zbiorze Kazimierza Władysława Wójcickiego pt. *Stare gawędy i obrazy*. Prosta i nikłą treść noweli rozbudował Chęciński do rozmiarów, które mogły wypełnić cztery akty, pogłębił zarazem psychikę występujących w niej postaci oraz nadał całości nowy koloryt. Akcja opowiadania Wójcickiego rozgrywa się w XVII w., jednak Chęciński wprowadził nowe osoby („sfrancuziali” Damazy) i nadał Cześnikowej cechy intrygantki wieku XVIII, tak, że w rezultacie przesunął akcję w czasy późniejsze.

Zaczące w jesieni 1861 r. nowe libretto było gotowe już w lecie roku następnego. Kompozytor, który prawdopodobnie był inicjatorem wyboru tematu, rozpoczął już wtedy szkicowanie opery. Praca postępowała jednak dość wolno, okresy jej nasilenia były przeplatane dłuższymi przerwami, gdyż kompozytor nie pozostawał obojętny wobec rozgrywających się wtedy tragicznych wypadków, związanych z powstaniem styczniowym. Niewątpliwie Moniuszko musiał walczyć z poważnym oporem wewnętrznym, gdyż komponowanie opery komicznej w chwili gdy cały kraj krwawił w walkach, mogło się wydać gorzką ironią. Jednak w gruncie rzeczy sprawa przedstawiała się inaczej. Cała atmosfera opery *Straszny dwór* przepełniona była gorącą miłością ojczyzny i umiłowaniem jej przeszłości. Podobnie jak *Pan Tadeusz*, dzieło Moniuszki miało przynieść narodowi ukojenie w jego cierpieniach, a przede wszystkim umocnić go w walce o wolność polityczną i sprawiedliwość społeczną. Te dwa czynniki zostały pod-

kreślone w librecie całkiem wyraźnie. Miecznik w następujących słowach opisuje zalety, jakie powinni posiadać jego przyszli zięciowie:

*Kto z mych dziewczek serce której
W cnych afektów wplącze nić,
By uwieńczyć swe konkury
Musi dzielnym człkiem być...
Piękną duszę i postawę
Niechaj wszyscy dojrzą w nim,
Śmiałe oko, serce prawe
Musi splatać w jeden rym.
Musi cnót posiadać wiele,
Kochać Boga, bratni lud,
Tęgo krzesać w karabełę,
Grzmieć z gwintówki niby z nut.
Mieć w miłości kraj ojczysty,
Być odważnym jako lew,
Dla swej ziemi macierzystej
Na skinienie oddać krew.*

„Kochać lud” i „mieć w miłości kraj ojczysty” — to ideały, które przyświecają twórczości Moniuszki od wczesnej młodości aż do końca życia, ideały, o których nie zapomina, pisząc nawet pełną wesołości i pogody komedię muzyczną.

Tę patriotyczną atmosferę *Strasznego dworu* wyczuli słuchacze od razu na premierze. Intencje librecisty i kompozytora były podkreślone tak wyraźnie, że zrozumiała je nawet bezduszna cenzura carska, która wkrótce po premierze zakazała wystawiania *Strasznego dworu*, a decyzję swoją cofnęła dopiero po kilku latach.

Premiera *Strasznego dworu* odbyła się 28 września 1865 r. Sukces dzieła był nadzwyczajny. Słuchacze byli do głębi poruszeni pięknem jego muzyki. Prasa jednak ograniczyła się do słów pochlebnych wprawdzie, lecz raczej dość chłodnych. Jedynie recenzent *Gazety Muzycznej i Teatralnej* z entuzjazmem podkreślił niezwykłą wartość dzieła, a sprawozdanie swoje zakończył gorącymi słowami: „Radzibyśmy każdego słuchacza z osobna poruszyć i przypomnieć mu: uważaj, jakie to piękne”.

W istocie, Moniuszko w *Strasznym dworze* osiągnął szczytowy punkt swojej twórczości. O ile w młodzieńczej *Halce* dał obraz malowany jakby szerokimi pociągnięciami pędzla, nie dbając nieraz o szczegóły, to tutaj wykazał mistrzowskie pogłębienie treści i formy, stwarzając prawdziwe arcydzieło. *Straszny dwór* jest tworem jednolitym i znakomicie zbudowanym z punktu widzenia techniki operowej. Muzyka jego jest rdzennie polska i prawdziwie moniuszkowska. Dają się w niej

zauważyć ślady wpływów współczesnych mu kompozytorów, są one jednak podporządkowane indywidualności twórczej Moniuszki i służą jednej idei muzyczno-dramatycznej. Przykładem tego mogą być choćby pewne melodie związane z akcją, powtarzające się w ciągu opery kilkakrotnie w zależności od sytuacji scenicznej. Do nich należy motyw „ślubów kawalerskich”, „strachów”, domu rodzinnego i inne.

Niezwykle trafna jest w *Strasznym dworze* muzyczna charakterystyka poszczególnych osób i sytuacji, podziw też budzą sceny zespołowe, jak tercet *Cichy domku* (I akt), duet Stefana i Zbigniewa (III akt), kwartet córek Miecznika i obu rycerzy (III akt), nie mówiąc o słynnym chórze kobiet *Spod igielek kwiaty rosną* (II akt), mazurze (IV akt), czy imponującym finale II aktu. W całej operze rozsiane jest mnóstwo melodii niezwyklej piękności. W każdym akcie spotykamy też fragmenty, które niezależnie od roli jaką odgrywają w operze, są same w sobie najpiękniejszymi utworami w całej naszej literaturze wokalne: wystarczy tu wymienić chociażby poloneza Miecznika, arię Stefana lub arię Skołuby.

Straszny dwór słusznie uważany jest za jedno z najwybitniejszych dzieł w naszym repertuarze operowym.

WŁODZIMIERZ POŹNIAK

TREŚĆ OPERY

AKT I

Odsłona 1. Scena przedstawia obóz towarzyszy pancernych, powracających z wyprawy wojennej. Wśród nich znajdują się dwaj bracia: Stefan i Zbigniew oraz ich stary sługa Maciej. Rycerze żegnają się z towarzyszami, aby powrócić do domu i „oręż swój zamienić na pług”. Układając plany na przyszłość, bracia postanawiają pozostać na zawsze w stanie bezżennym i śpiewają z zapalem „*Nie ma niewiast w naszej chacie, vivat semper wolny stan*”.

Odsłona 2. W dworku Stefana i Zbigniewa służba oczekuje przybycia paniców. Po chwili zjawiają się oczekiwani młodzieńcy, uroczyście witani przez domowników. Głęboko wzruszeni powrotem do rodzinnego domu, obaj bracia wraz z Maciejem oddają się wspomnieniom (tercet *Cichy domku*) i powtarzają niedawno złożoną obietnicę. Nagle wpada służący, meldując o przyjeździe stryjenki, Cześnikowej. Bracia są przeżeni, gdyż znają dobrze ruchliwość stryjenki, która zawsze ma głowę pełną planów i umie je przeprowadzać z wielką energią. I rzeczywiście, Cześnikowa zaledwie przywitała się z bratankami, już opowiada o wy-

STANISŁAW MONIUSZKO

STRASZNY DWÓR

Opera w czterech aktach, pięciu odsłonach

Libretto: Jan Chęciński

OPRACOWANIE MUZYCZNE: KAZIMIERZ SIKORSKI

OBSADA:

Miecznik	— WINCENTY GŁODEK ADAM SZYBOWSKI	Cześnikowa, <i>ich stryjenka</i>	— BARBARA MARCZYŃSKA STEFANIA ZACHARIASZ
Hanna	} <i>jego córki</i>	Maciej, <i>stary sługa</i>	— JAN FIREK WINCENTY GŁODEK STANISŁAW ZIÓLKOWSKI
Jadwiga		Skołuba, <i>klucznik</i>	— STANISŁAW LACHOWICZ
Damazy, <i>totumfacki Miecznika</i>	— JAN LACHOWSKI STEFAN STARZYK	Marta, <i>kluczniczka</i>	— ZOFIA JABŁOŃSKA RENATA SEJDOR
Stefan	} <i>bracia, towarzysze</i>	Grześ, <i>parobczak</i>	— FRANCISZEK MAKUCH
Zbigniew		Ochmistrzyni	— ZOFIA JABŁOŃSKA RENATA SEJDOR
	— TERESA GRYBÓŚ HELENA SZUBERT TERESA WESSELY — HALINA SZYMAŃSKA		
	— KAZIMIERZ MYRLAK RYSZARD SŁYSZ — TADEUSZ PODSIADŁO JERZY SYPEK		

Rzecz dzieje się w pierwszej połowie XVIII w.

Reżyseria:
JERZY RONARD BUJAŃSKI

Dekoracje:
BOLESŁAW KAMYKOWSKI

Kostiumy:
WOJCIECH DŁUGOSZ

Kierownictwo muzyczne:
ROMAN MACKIEWICZ

Asystent reżysera:
ANTONI WOLAK

Choreografia:
JÓZEF PARUŹNIK

Dyrygent:
ROMAN MACKIEWICZ

Chórmistrz:
ZBIGNIEW TOFFEL

Korepetytorzy:
IRENA BLAHACZKOWA
EWA KAWA
KRYSTYNA WALDEK

Inspicjent:
WIESŁAW KOLANKOWSKI

Sufler:
IRENA HEMZACZEK

branych dla nich kandydatkach na żony. Bracia są jednak nieugięci wobec nalegań stryjenki. Teraz zaś chcą udać się do przyjaciela ich ojca, Miecznika, aby odebrać złożone tam dla nich pieniądze. Cześnikowa wie, że Miecznik ma dwie piękne córki, co może pokrzyżować jej plany matrymonialne, opowiada więc — aby odwieść bratanków od wyjazdu — że siedziba Miecznika w Kalinowie nosi nazwę „straszego dworu”, gdyż w niej straszy. Rycerze śmieją się z tego, natomiast opowiadanie Cześnikowej wywarło silne wrażenie na zabobonnym Macieju.

AKT II

W dużej komnacie dworu kalinowskiego grupa kobiet i dziewcząt wyszywa wzorzyste serwety i przedzie len (chór: *Spod igiełek kwiaty rosna*). Jest wieczór sylwestrowy, toteż córki Miecznika, Hanna i Jadwiga, postanawiają zabawić się wróżbami. Podczas przygotowań Jadwiga śpiewa dumkę (*Biegnie słuchać w lasy, w knieje*). Po chwili zjawia się totumfacki Miecznika Damazy, wnosząc wosk i miskę z wodą. Podczas sceny lania wosku dowiadujemy się, że Damazy pragnąłby poślubić którąkolwiek z córek Miecznika, one jednak nie zwracają na niego uwagi. Zabiegi Damazego obserwuje gospodarz, który rozwiewa od razu złudzenia poszukiwacza bogatej żony (aria *Kto z mych dziewczek serce której*). Tę scenę przerywa przybycie Cześnikowej, która wyprzedza bratanków, aby przedstawić ich jako zabobonnych tchórzy. Wobec tego miecznikówny postanawiają zabawić się kosztem przesądnych młodzieńców. Rozmowę przerywa przybycie myśliwych, którzy wiodą spór o to, kto zabił dzika: czy jeden z domowników Miecznika, Skołuba, czy też któryś z przejeżdżających przypadkiem dwóch młodych szlachciców. Ale oto ci dwaj nadchodzą. Stefan i Zbigniew witają się z Miecznikiem, a równocześnie myśliwi rozstrzygają spór, dochodząc do wniosku, że dzika zabił Maciej. Skołuba jest oburzony i postanawia się zemścić.

AKT III

Skołuba wprowadza Macieja do pokoju gościnnego i mówi, że w tej izbie straszy. Gdy ktoś obcy tu zamieszka, dawno zepsuty zegar zaczyna o północy grać kuranty, a prababki Miecznika wychodzą z płócien portretów (aria *Ten zegar stary*). Nadchodzą obaj panicze, niebawem jednak na scenie pozostaje tylko Stefan. Marzy on o pięknych oczach Hanny; nie lęka się, gdy stary zegar zaczyna grać kuranty (aria *Cicho dokoła*). Pojawia się znowu Zbigniew i w rozmowie z bratem wyznaje,

że uległ urokowi Jadwigi. Rozmowie tej przysłuchują się obie panny ukryte za portretami. Gdy jednak zdradzają swą obecność, bracia wybiegają za nimi. Na scenie zostaje sam Maciej. Wtedy z zegara wysuwa się Damazy, który chciał również straszyć swoich konkurentów. Maciej jednak, gdy ma do czynienia z żywym człowiekiem, odzyskuje odwagę i zatrzymuje przemocą niefortunnego amanta, aż do przybycia swoich panów. Damazy stara się wywinąć z kłopotliwej sytuacji. Przeciśnięty do muru oświadcza, że dwór ten dlatego nazwano strasznym, gdyż powstał w wyniku krzywdy ludzkiej. Przejęci tą wiadomością bracia postanawiają opuścić Kalinów.

AKT IV

Młodzi rycerze pragną się pożegnać; gospodarz sądzi, że powodem ich decyzji jest przestrah. Wtedy Maciej nie mogąc znieść takiego podejrzenia, powtarza opowiadanie, które usłyszał od Damazego. Do głębi oburzony Miecznik oświadcza, że opowiadanie to jest kłamstwem. Nadszedzą goście, zwracając z drogi Damazego, który w obawie o konsekwencje swej intrygi chciał uciec. Odzyskuje jednak rezon i próbuje prosić o rękę najpierw jednej, potem drugiej córki Miecznika. Ubiegają go jednak Stefan i Zbigniew. Miecznik oddaje swe córki rycerzom i wyjaśnia tajemnicę „strasznego dworu”: pradziad obecnego dziedzica miał dziewięć córek i wszystkie wydał za mąż ku zazdrości mieszkających w okolicy panien, których matki nazwały wtedy Kalinów „strasznym dworem”.

WYKONAWCY MAZURA

Ludmiła Rackiewicz	— Jacek Heczko
Jolanta Kruszevska	— Włodzimierz Waruszyński
Mirosława Bachorz	— Stanisław Dobranowski
Teresa Dzięglówna	— Józef Kieljan
Krystyna Ungeheuer	— Włodzimierz Apostolski
Janina Gawlik	— Henryk Piotrowicz
Ewa Tomaszewska	— Stanisław Bigus
Krystyna Truszkowska	— Andrzej Cięcielowski
Kierownik baletu:	— Józef Parużnik
Inspektor baletu:	— Ewa Papée

ZESPÓŁ ORKIESTRY

I skrzypce:

Tadeusz Mirowicz (koncertmistrz)
Mieczysław Małecki
Leszek Skrobacki
Erwin Sitek
Teresa Szarek
Stefan Solarczyk
Stanisław Moskal
Zofia Patrońska
Jan Wojcieszek
Anna Burzyńska
Wiesław Głazer
Zdzisław Staszewski

II skrzypce:

Henryk Olejniczak
Władysław Skocz
Danuta Bonior
Jolanta Frączek
Tadeusz Lipka
Jan Malik

Altówki:

Mieczysław Satora
Krzysztof Wieczorek
Zdzisław Polonek
Henryk Żywicki
Aleksandra Senisson
Zofia Boklak

Wiolonczele:

Henryk Zarzycki
Krystyna Guspiel
Wanda Biczal
Barbara Wrońska

Kontrabasy:

Jan Salamon
Czesław Ząbek

Harfa:

Barbara Bujak

Flety:

Kazimierz Moszyński
Stanisław Węgrzyn
Danuta Bińczycka

Oboje:

Wacław Stengl
Magdalena Paszyńska
Tadeusz Oracz

Klarnety:

Ignacy Wyczyński
Stefan Siwiec
Stanisław Orczyk

Fagoty:

Damian Gryboś
Henryk Urbański

Trąbki:

Zygmunt Kunert
Tadeusz Jodłowski
Jerzy Kruk

Waltornie:

Czesław Peciulewicz
Władysław Drzyguz
Józef Wróbel
Andrzej Bartnik
Zygmunt Firlić

Puzony:

Zbigniew Grudzień
Andrzej Bigoś
Jan Przybylski

Tuba:

Eugeniusz Kania

Perkusja:

Andrzej Gliszewski
Barbara Nowak

Woźni orkiestry:

Edward Kołodziejczyk
Władysław Wieczorek

Inspektor orkiestry:

Jan Wojcieszek

ZESPÓŁ CHÓRU

Soprany:

Anna Chmielowiec
Wielmína Galas
Zofia Martyniak
Aleksandra Polak
Daniela Rybarczyk
Stanisława Sowińska
Ewa Stengl
Ewa Stuglick
Stanisława Szubryt
Halina Zmarzlik

Alt'y:

Anna Darmas
Krystyna Dobrzańska
Jadwiga Galant
Zofia Jabłońska
Barbara Romanek
Renata Sejdor

Tenory:

Andrzej Całka
Emil Dźwigoń
Jan Gazda

Adam Głogowski
Rafał Kazanowski
Jan Maksymowicz
Franciszek Makuch
Zbigniew Rodko
Kazimierz Różewicz
Christo Saczanow
Józef Wyroba

Basy:

Jan Firek
Mieczysław Gaczol
Tadeusz Hajduk
Edward Kurek
Stanisław Makohon
Eugeniusz Ostafin
Ihor Potiuch
Janusz Wolny
Franciszek Wołoch
Stanisław Ziółkowski

Inspektor chóru:

Jan Firek

DZIAŁ TECHNICZNY

Kierownik działu

Brygadier sceny

Kierownik prac. kraw. damskiej

Kierownik prac. kraw. męskiej

Kierownik pracowni fryzjerskiej

Światło

Akustyka

Kostiumy

Peruki

Dekoracje

Rekwizyty

— Mieczysław Stano

— Włodzimierz Kopacz

— Zofia Borowska

— Tadeusz Drozda

— Edward Korzeniowski

— Eugeniusz Wiecheć

— Zbigniew Janik

Krzysztof Łuba

— Pracownie M.T.M.

— Pracownia M.T.M.

— Pracownie M.T.M.

— Irena Czerny

Józefa Kopacz

Marian Pasławski

BIEŻĄCY REPERTUAR OPEROWY:

Georges Bizet: CARMEN

Piotr Czajkowski: DAMA PIKOWA

Gaetano Donizetti: ŁUCJA Z LAMMERMOORU

Christoph Willibald Gluck: ORFEUSZ I EURYDYKA

Charles Gounod: FAUST

Stanisław Moniuszko: HALKA

Stanisław Moniuszko: STRASZNY DWÓR

Wolfgang Amadeusz Mozart: DON JUAN

Giacomo Puccini: MADAMA BUTTERFLY

PREMIERA (w umówienie 12 x 70)